

PROIECTUL NECUNOSCUȚ AL UNOR MONEDE ROMÂNEȘTI DIN METAL PREȚIOS DIN 1969

Ernest Oberländer-Târnoveanu,
Ștefan Ursachi

Spre deosebire de alte state europene, România a pus în circulație foarte puține emisiuni de monede comemorative până în 1995. Prima serie de astfel de monede a fost bătută de abia în 1906, cu ocazia celei de a 40-a aniversări a alegerii principelui Carol I de Hohenzollern ca domnitor al României¹. Ulterior au mai fost emise asemenea piese în 1927², în 1939-1940³, 1941⁴, 1945⁵ și 1946⁶.

După preluarea puterii de către PCR, vreme de mai multe decenii România a fost nu numai singura țară europeană, dar și singura țară cu regim ”socialist” care nu a mai emis nici un fel de monede comemorative, fie că era vorba de piese din metal comun sau din metale prețioase⁷. Monedele de argint aur emise în 1981 și 1982,

¹ C.C. Oprescu în G. Buzdugan, O. Luchian și C.C. Oprescu, *Monede și bancnote românești*, București, 1977, p. 263, nr. 76, p. 264, nr. 80-83 (mai departe abreviat MBR).

² MBR, pp. 265-266, nr. 88-91. În ciuda faptului că monedele poartă pe ele înscris milesimul 1922, ele au fost emise ulterior, în 1927, cf. C. Bănaru [C. Moisil], *Comemorarea înfăptuirii unității naționale*, în CNA, 9, 1929, 92-94, p. 37.

³ MBR, pp. 268-270, nr. 99-100a, 106-109a.

⁴ MBR, p. 271, nr. 125.

⁵ MBR, p. 272, nr. 132.

⁶ C. Moisil, *Medalia comemorativă a realipirii Ardealului de Nord*, în „Cronica Numismatică și Arheologică” (C.N.A.), 19, 1945, 135-136, pp. 63-64. Piesele au fost emise în 1945, deși poartă milesimul 1944.

⁷ Albania a emis monede comemorative din argint și aur în 1968 (5, 10, 20, 25, 50, 100, 200 și 500 lekë), 1969, din aluminiu, argint și aur (50 quindarka, 1 lek, 25, 50, 100, 200 și 500 lekë), 1970, argint și aur (5, 10, 20, 25, 50, 100, 200 și 500 lekë), 1987, bronz de nichel, argint și aur (5, 50 lekë), 1988, bronz de nichel, argint și aur (5, 50 și 7500 lekë), 1989, bronz de nichel (2 lekë), 1991, argint (10 lekë). Bulgaria a emis monede comemorative din argint și aur în 1963 (2, 5, 10, 20 leva), 1964, argint și aur (2, 5, 10, 20 leva), bronz de nichel în 1966 (2 leva), 1969, bronz de nichel (1, 2 leva), 1970, argint (5 leva), 1971, argint (5 leva), 1972, bronz de nichel, argint (2, 5 leva), 1973, argint (5 leva), 1974, bronz de nichel, argint (1, 5 leva), 1975, argint (10 leva), 1976, bronz de nichel, argint (1, 2, 5 leva), 1977, argint (5 leva), 1978, argint (5, 10 leva), 1979, bronz de nichel, argint (1, 5, 10, 20 leva), 1980, bronz de nichel, argint (1, 2, 5 leva), 1981, bronz de nichel, argint (1, 2, 5, 25, 50 leva), 1982, argint (5, 10, 20, 25 leva), 1984, argint și aur (10, 25, 100, 1000 leva), 1985, bronz de nichel, argint (2, 5, 10 leva), 1986, bronz de nichel, argint (2, 25 leva), 1987, bronz de nichel, argint (1, 2, 10, 20, 25 leva), 1988, bronz de nichel, argint (1, 2, 5, 10, 20, 25 leva), 1989, bronz de nichel, argint (1, 2, 5, 20, 25 leva). Cehoslovacia a emis monede comemorative din argint în 1947 (50 koroane), 1948, argint (50, 100 koroane), 1949, argint (50, 100 koroane), 1951, argint (100 koroane), 1954, argint (10, 25 koroane), 1955, argint (10, 25, 50, 100 koroane), 1957, argint (10 koroane), 1964, argint (10 koroane), 1965, argint (10, 25 koroane), 1966, argint (10 koroane), 1967, argint (10 koroane), 1968, argint (10, 25, 50 koroane), 1969, argint (25 koroane), 1970, argint (25, 50 koroane), 1971, argint (50, 100 koroane), 1972, argint (20, 50 koroane), 1973, argint (100 koroane), 1974, argint (50, 100 koroane), 1975, argint (50 koroane), 1976, argint (50

dedicate unei aniversări discutabile din punct de vedere cronologic, *2050 ani de la constituirea statului dac, centralizat și unitar*, au fost emise, cu numele și însemnul oficial al statului român de o firmă privată americană Franklin Mint⁸. Metalul a fost pus la dispoziție de către compania americană, care a executat și ștanțele (după desene puse la dispoziție de autoritățile românești) și tot Franklin Mint a fost însărcinată și cu punerea în vânzare a pieselor pe piața numismatică internațională. Statul român urma să primească o redevență bănească în schimbul autorizării folosirii numelui și însemnelor heraldice naționale și își rezerva un număr limitat de monede, care puteau fi

koroane), 1977, argint (50, 100 koroane), 1978, argint (50, 100 koroane), 1979, argint (50, 100 koroane), 1980, argint (100 koroane), 1981, argint (100, 500 koroane), 1982, argint (100 koroane), 1983, argint (100, 500 koroane), 1984, argint (100 koroane), 1985, argint (100 koroane), 1986, argint (50, 100 koroane), 1987, argint (50, 100, 500 koroane), 1988, argint (50, 100, 500 koroane), 1989, argint (50, 1989 koroane). Republica Democrată Germană a emis monede comemorative din argint în 1966 (10, 20 mărci), 1967, argint (20 mărci), 1968, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1969, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1970, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1971, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1972, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1973, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1974, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1975, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1976, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1977, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1978, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1979, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1980, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1981, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1982, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1983, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1984, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1985, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1986, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1987, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1988, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci), 1989, argint și bronz de nichel (5, 10, 20 mărci). Polonia a emis monede comemorative din metal comun în 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972 (10 zloți), 1974, 1975, 1978, 1979, 1980 (20 zloți), 1979, 1980, 1981, 1982, 1983 (50 zloți), 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 (100 zloți) și de argint: 1966 (100 zloți), 1972, 1974 (50 zloți), 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1985, 1986 (100 zloți), 1974, 1975, 1976, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986 (200 zloți), 1976, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 (500 zloți) și de aur: 1982, 1983, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 (1000 zloți), 1977, 1979, 1980, 1981, 1982, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 (2000 zloți), 1987, 1988, 1989 (5000 zloți), 1982, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 (10000 zloți), 1989 (20000 zloți), 1988 (50000 zloți), 1987 (200000 zloți). Ungaria a emis monede comemorative din metal comun în: 1983 (5 forinți), 1981, 1983, (10 forinți), 1984, 1985 (20 forinți), 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1988, 1989 (100 forinți), de argint: 1956 (10 forinți), 1956 (20 forinți), 1956, 1961, 1966, 1967 (25 forinți), 1961, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1972, 1973, 1974, 1988 (50 forinți), 1967, 1968, 1969, 1970, 1972, 1973, 1974 (100 forinți), 1968, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1985 (200 forinți), 1961, 1966, 1967, 1968, 1980, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 (500 forinți), 1966, 1967, 1968 (1000 forinți) și aur: 1961, 1968 (50 forinți), 1961, 1966, 1968 (100 forinți). URSS a emis monede comemorative din metal comun în: 1965, 1967, 1970, 1975, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 (1 rublă), 1987 (3 ruble), 1977, 1978, 1979, 1980, 1987, 1988, 1989 (5 ruble) și de argint: 1988, 1988, 1989 (3 ruble), 1977, 1978, 1979, 1980 (10 ruble), 1988, 1989 (25 ruble) și de aur: 1988, 1989 (50 ruble), 1977, 1978, 1979, 1980, 1988, 1989 (100 ruble), 1977, 1978, 1979, 1980, 1988, 1989 (150 ruble).

⁸ Cronologia domniei lui Burebista este marcată de numeroase elemente incerte. În realitate nu avem informații sigure nici despre începutul, nici despre sfârșitul domniei sale. De asemenea pretinsa centralizare a acestui stat, ca și caracterul lui unitar nu sunt dovedite de nici un izvor contemporan. Pentru emisiuni vezi *România Catalog numismatic – Moneda metalică 1867-1994/România Numismatic Catalogue – Metal Coin – (sic!)*, București, 1995, p. 115-116, nr. 165-167 și pp. 150-151, nr. 27-29.

achiziționate, în urma unei aprobări speciale, doar de posesorii de conturi în valută liber convertibilă la Banca Română de Comerț Exterior⁹.

Lipsa de emisiuni monetare cu putere circulatorie sau cu caracter de însemne monetare legale, fără putere de circulație Non Circulation Legal Tender (NCLT), din metal prețios în România, de-a lungul întregii perioade 1947-1989 s-a datorat unei politici extrem de represive, care viza centralizarea și păstrarea unei părți cât mai mari din masa de metal prețios din țară în mâinile statului. Printr-o serie de acte normative, care au culminat cu decretul nr. 244 din 1978, populația și organizațiile “obștești” au fost obligate să predea aurul și metalele platinoide și, apoi și argintul. În același timp, vânzarea legală de metale prețioase către populație a fost redusă până la extrem, practic, ea încetând, de fapt, după anii 1970¹⁰. Lipsa profundă de înțelegere de către autoritățile românești, cu putere de decizie, a valorii educative, propagandistice și, nu în ultimă instanță, a potențialului economic al emisiunilor monetare comemorative, a făcut ca acestea să nu fie emise până în 1995. Chiar și după transformările de după 1990, emiterea unor astfel de monede de argint a generat la nivelul unor persoane și grupări politice unele reacții de o violență greu de imaginat și de un primitivism economic (și politic) uluitor¹¹. Ulterior, punerea în circulație a unor astfel de emisiuni s-a normalizat, iar în 1998 s-au emis și primele monede de aur după o pauză de 43 de ani. Prin acestea, România se înscria, în cele din urmă, și ea într-un vast fenomen numismatic de dimensiuni mondiale, care a început după 1950, o dată cu renunțarea tot mai rapidă la folosirea metalelor prețioase pentru producerea monedelor cu putere circulatorie, care s-a desfășurat, în paralel, cu emiterea pe scară tot mai largă a emisiunilor cu valoare numismatică.

Studii recente încep să scoată la iveală faptul că și în România comunistă au existat, totuși, unele tentative timide de a pune în circulație monede din metale prețioase¹². Astfel, în 1948 a fost emisă o ... medalie de argint dedicată centenarului revoluției de la 1848. În mod straniu, “medaliile” au reprezentat pe ele stema de stat, ceea ce le conferea un caracter oficial de netăgăduit. Credem că

⁹ H. Ozarchieviți și Șt. Ursachi, *Evoluția conținutului de aur și argint al leului românesc și influența sa asupra emisiunilor monetare românești din metale prețioase*, în *130 de ani de la crearea sistemului monetar modern românesc*, coord. M. Isărescu, București, 1997, pp. 399-400.

¹⁰ Cf. E. Oberländer-Târnoveanu, *Aurul monetizat în spațiul românesc - două milenii și jumătate de istorie - The Coined Gold on the Romania Territory - Two Thousand and Half Year Old History*, în *Monede de aur din colecții românești - Gold Coins in Romanian Collections*, vol. I, A. Vilcu, M. Dima, Ana Dicu, M. Neagu, E. Păunescu și Elisabeta Savu, *Colecții din Muntenia - Collections from Wallachia*, Muzeul Județean Buzău, Muzeul “Dunării de Jos” Călărași, Muzeul “Teohari Antonescu” Giurgiu, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, coord. E. Oberländer-Târnoveanu, București, 2001, pp. 19 și 41-42.

¹¹ Cf. punctul de vedere în favoarea emiterii de monede comemorative și de demolare a pseudo-argumentelor criticilor acțiunii, E. Oberländer-Târnoveanu, *Emiterea monedelor comemorative românești din metal prețios este oportună?*, în “Economistul”, 733, 1996, 16-17, p. 16.

¹² Vezi în acest sens propunerile lui Anghel Rugină, făcute lui Nicolae Ceaușescu, la 10 septembrie 1968, de a introduce o monedă convertibilă, a cărei unitate de bază urma să fie leul de argint, Gh. Zbucnea, *1967-1968 - Anghel Rugină - un glas în pustiu*, în “Dosarele Istoriei”, 7, 2002, 2 (66), p. 51.

nu este doar o întâmplare faptul că acestea aveau aceeași greutate și titlu ca și monedele de argint cu valoarea nominală de 500 lei, puse în circulație în 1941. Deși nu aveau înscrise pe ele valoarea nominală, aceste medalii au fost utilizate pentru plata salariilor funcționarilor publici și pentru efectuarea unor plăți între persoane fizice. Fără îndoială, piesele au fost proiectate pentru a fi folosite ca monedă, ca mijloace de plată legale¹³, dar, dintr-un motiv care ne scapă (probabil de natură politică și ideologică), însă care va deveni cunoscut numai după studierea arhivelor Băncii Naționale a României, în ultimul moment s-a renunțat la această funcție.

O altă încercare a avut loc în 1964, când s-a sărbătorit cu mare fast cea de a XX-a aniversare a loviturii de stat de la 23 august, eveniment care era celebrat ca reprezentând începutul instaurării comunismului în România. În 2003, E. Proca a publicat proba unei monede de argint, cu valoarea nominală de 100 lei, care urma să fie pusă în circulație în 1964. Piesa are greutatea de 20,80 g și diametrul de 35 mm, fiind bătută dintr-un aliaj de 850‰. Proba este semnată de către Haralambie Ionescu, care a ocupat funcția de machetator și gravor al Monetăriei Statului între anii 1939-1975¹⁴.

În iarna acestui an am luat cunoștință, din întâmplare, despre existența unei planșe color, pe care sunt redate proiectele a cinci monede românești, care urmau să fie emise în 1969¹⁵ (Fig. nr. 1). Fără îndoială, monedele trebuiau să fie puse în circulație în ajunul zilei de 23 august, când urma să se sărbătorească cea de 25-a aniversare a ieșirii României din alianța cu Germania, alăturarea ei Națiunilor Unite, ca și începutul schimbărilor politice, economice și sociale care au propulsat Partidul Comunist din România la puterea absolută. În același timp, 23 august 1969 reprezenta și cea de a cincina aniversare a faptului că sărbătoarea națională, eveniment încărcat de semnificații speciale în ritualul politico-ideologic comunist, era organizată sub egida lui Nicolae Ceaușescu. Ceaușescu fusese ales în cea mai importantă funcție politică, cea de Secretar General al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, după moartea predecesorului său, Gheorghe Gheorghiu-Dej, la 22 martie 1965, iar ulterior, la 9 decembrie 1967 a preluat și funcția de Președinte al Consiliului de Stat.

Iată descrierea monedelor, așa cum rezultă ea din proiectul grafic:

1. 30 LEI

Av. 30/LEI ✧ A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI ✧, în dublu cerc liniar, în centru stema Republicii Socialiste România.

Rv. 1944 - 1969 ✧ MONUMENTUL EROILOR PATRIEI ✧, în dublu cerc liniar, în centru reproducerea grupului statuar realizat de M. Butunoiu, Zoe Băicoianu, N. Ionescu și I. Dămăceanu plasat în fața Academiei Militare, reprezentând un infanterist, un aviator și un marinar.

¹³ H. Ozarchievic și Șt. Ursachi, *op. cit.*, pp. 398-399.

¹⁴ E. Proca, *O probă necunoscută: 100 lei 1944*, în *Simpozion de numismatică dedicat împlinirii a 125 de ani de la proclamarea independenței României, Chișinău, 24-26 septembrie 2002 Comunicări, studii și note*, București, 2003, pp. 271-276.

¹⁵ Planșa era realizată în guașe și are dimensiunile de 182x146 mm.

AR 25 mm.

2. 50 LEI

Av. **50/LEI** ✧ **A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI** ✧, în dublu cerc liniar, în centru stema Republicii Socialiste România.

Rv. La fel ca la piesa de 30 de lei.

AR 30 mm.

3. 100 LEI

Av. **100/LEI** ✧ **A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI** ✧, în dublu cerc liniar, în centru stema Republicii Socialiste România, în stânga **1944**, în dreapta **1969**.

Rv. La fel ca la piesa de 500 lei.

AR 41 mm.

4. 300 LEI

Av. **300/LEI** ✧ **A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI** ✧, în dublu cerc liniar, în centru stema Republicii Socialiste România, în stânga **1944**, în dreapta **1969**.

Rv. La fel ca la piesa de 500 lei.

AR 54 mm.

5. 500 LEI

Av. **500/LEI** ✧ **A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI** ✧, în dublu cerc liniar, în centru stema Republicii Socialiste România, în stânga **1944**, în dreapta **1969**.

Rv. **NICOLAE CEAUȘESCU** ✧ **PRESEDINTELE CONSILIULUI DE STAT** ✧, în centru bustul lui Nicolae Ceaușescu, spre st.

AR 63 mm.

Din păcate, în acest moment nu dispunem de nici o altă informație despre emisiunea de monede din 1969. Rămâne să sperăm că investigații suplimentare în Arhivele Băncii Naționale a României vor elucidă aspectele esențiale legate de emisiune. Cu toate acestea, unele informații metrologice și nu numai, pot fi deslușite chiar din proiect.

Chiar dacă proiectul nu poartă semnătura artistului care l-a realizat, avem suficiente motive să presupunem că el a fost opera lui Haralambie Ionescu, machetatorul Monetăriei Statului. Desenele monetare din 1969 prezintă multe similitudini stilistice cu emisiunile din anii 1950-1966, care au fost modelate de H. Ionescu. Ele reflectă plenar convenționalismul gustului artistic "oficial" al epocii.

Prezența stemei de stat, ca și menționarea fără echivoc a valorii nominale, dovedesc, fără posibilitate de îndoială, că avem de a face cu proiecte de monede și nu de medalii. Cu toate acestea, surprinde lipsa numelui statului emitent din legenda de avers: **REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA**, deși acesta figura întotdeauna pe emisiunile noastre circulatorii (vezi, de exemplu, noile monede românești din 1966, care reflectau modificările constituționale survenite în 1965). Probabil, necesitatea de a

plasa pe avers două elemente neobișnuite: o legendă foarte lungă și valoarea nominală, ca și a altei legende și a milesimului pe revers, nu au mai lăsat loc pentru înscrierea numelui statului emitent la locul cuvenit. Astfel, un element esențial al exprimării suveranității statale a fost omis, identificarea autorității politice emitente limitându-se numai la reprezentarea stemei. Nici plasarea milesimului în stânga și dreapta stemei pe proiectele monedelor de **100, 300 și 500 lei** nu a rezolvat problema numelui statului emitent, deoarece reversul avea și în acest caz o legendă foarte lungă.

O altă întrebare dificilă ridică folosirea unui nominal neobișnuit pentru două dintre monedele proiectate, cele de **30 lei și 300 lei**. Datorită faptului că sistemul monetar modern românesc era strict centezimal, din 1867 până în prezent s-au emis, de obicei, numai multipli sau submultipli de **5, 10, 20, 50 și 100**. Monedele metalice de 3 bani, emise între 1951-1954, **15 bani**, emise între 1963-1989, ca și bancnota de **3 lei** (1952-1965, ulterior, transformată în monedă metalică, între anii 1966-1989), nu reflectă altceva decât preluări servile din sistemul monetar sovietic, care, la rândul său, păstrase reminiscențe din sistemul monetar rusesc imperial, în care supraviețuiseră elemente dintr-un sistem monetar duodecimal¹⁶.

În plus, proiectatele monede generau complicații în organizarea și funcționarea circulației monetare reale, ceea ce implica o separare netă a sectoarelor acoperite de moneda metalică și biletele de bancă. Piese de **50 și 100 lei** ar fi reprezentat nedorite dublări ale nominalurilor aflate în acel moment în circulație, deoarece pe piață ele aveau deja echivalente în bancnote. Și în cazul monedei de **30 lei**, în circulație era deja un nominal apropiat ca valoare, reprezentat de bancnota de **25 lei**. În schimb, propusele nominaluri de **300 și 500 lei**, încălcau și ele principiile monetare moderne, după care, nominalurile cele mai mari ale unui sistem monetar trebuiau reprezentate, în circulația reală, prin bancnote și nu prin monedă metalică.

Gama mare de nominaluri propuse indică faptul că, deși monedele aveau reprezentări și legende legate de comemorarea celei de a XXV-a aniversări a evenimentului de la 23 august 1944, în realitate, ele nu erau concepute ca o emisiune punctuală de monede comemorative, ci urmau să aibă o putere circulatorie curentă, normală.

Fără îndoială, pentru publicul larg, inovația cea mai șocantă pe care ar fi adus-o propusele monede din 1969, nu ar fi constituit-o numai reapariția monedelor din metal prețios, cât mai ales, apariția portretului lui Nicolae Ceaușescu pe reversul pieselor de **100, 300 și 500 lei**. Introducerea portretului șefului statului însemna o revenire la o practică monarhică, deoarece pe monedele românești emise între 1870 și 1947 a figurat portretul suveranului, în virtutea atribuțiilor constituționale ale șefilor statului. Cu extrem de rare excepții, dintre care două le

¹⁶ Deși Rusia a fost prima țară din lume care a introdus în 1700 sistemul centesimal (1 rublă = 100 kopeiki), încă în vremea lui Petru I, în sistemul monetar real a păstrat numeroase urme ale sistemelor monetare medievale, bazate pe 12 unități. Astfel în Rusia s-au emis monede de 3, 4, 15 și 75 kopeici și 3, 6, 12 ruble. Pentru evoluția sistemului monetar rusesc vezi V. V. Uzdrenikov, *Monety Rossii (1700-1917) – Russian Coins (1700-1917)*, Moscova, 1992, pp. 15-19.

vom discuta mai jos, practicile monetare din statele comuniste din Europa, Asia¹⁷ sau America Latină¹⁸ nu au cunoscut folosirea portretului conducătorilor politici în funcție. Nici chiar conducători atotputernici, precum au fost Stalin¹⁹ sau Mao-Tze-Dong nu au ordonat să li se pună portretele pe monede.

Singurele excepții de la regula enunțată mai sus le-au reprezentat liderul cehoslovac, Klement Gottwald și, mai ales, cel iugoslav, Iosip Broz Tito. Efigia lui Gottwald figurează pe reversul unei monede de 100 de koroane nedatate, dar emisă în 1951²⁰. În 1968, cu ocazia sărbătoririi aniversării a 25 ani de la Vecea Populară de la Jajce, care a pus bazele viitoarei federații iugoslave comuniste și unde Tito a fost ales președinte al acestui stat, au fost emise monede comemorative de argint și de aur, care aveau pe avers portretul lui Tito, celebrat ca fondator al noului stat și părinte al națiunii²¹.

Avându-se în vedere sincera și constanta admirație nutrită de Nicolae Ceaușescu față de dictatorul iugoslav, fără îndoială, ideea de a introduce portretul său pe monedele din 1969, a fost împrumutată tot din “modelul iugoslav”, atât de drag liderului comunist român.

Aureolat de poziția de independență față de URSS susținută de PCR după 1965, culminând cu atitudinea curajoasă din august 1968, cu prilejul crizei cehoslovace, bucurându-se și de sprijinul larg al Occidentului, Nicolae Ceaușescu s-a considerat îndreptățit să-și plaseze efigia pe monede. Deși, aparent, gestul putea să însemne o revenire la tradițiile monetare naționale anterioare anului 1944, în realitate era un simptom timpuriu al instituirii unui nou cult al personalității, care va cunoaște proporții copleșitoare după 1971²².

¹⁷ În Asia, numai în cazul Republicii Democratice Populare Coreea, se cunosc emisiuni monetare cu efigie bătute în timpul vieții lui Kim Ir Sen și Kim Sung Il. Este vorba de monede de argint emise în 1992 și din nou, de data aceasta, numai pentru Kim Ir Sen, în 1994. Ele se leagă de faza de apogeu a conducerii lui Kim Ir Sen, când se pregătea instalarea propriei dinastii la cârma partidului și țării. Pentru monede vezi: *Ibidem.*, p. 1140, nr. 54, 56 și 97 și p. 1144, nr. 55 și 57.

¹⁸ În Cuba primele monede pe care apare portretul lui Fidel Castro au fost puse în circulație numai în 1989, dar pe unele emisiuni, figura liderului comunist este însoțită de cea a lui José Martí, cf. *Ibidem.*, p. 553, nr. 253-257, pp. 544-545, nr. 162, 241 și 243. Monede cu adevărată efigie a lui Castro s-au emis însă de abia în 1993.

¹⁹ Este drept că în 1949, Cehoslovacia a emis monede de argint cu valoarea nominală de 50 și 100 koroane, dedicate celei de a 70-a aniversări a nașterii lui I. V. Stalin. Monedele aveau pe avers și efigia conducătorului sovietic, vezi în acest sens: Ch. L. Krause, C. Mishler, C. R. Bruce II et alii, *Standard Catalogue of World Coins*, ed. a 27-a, Iola, 2000, pp. 571-572, nr. 28 și 30, dar aceasta a fost un caz (de servilism) izolat, chiar între statele comuniste ale epocii. Lipsa unor emisiuni similare în celelalte state comuniste dovedește faptul că avem de-a face cu o “inițiativă locală”, cel mult, tolerată de către sovietici. O altă manifestare „exotică” a cultului personalității, reflectată în numismatică, o întâlnim în Bulgaria, unde în 1982 sunt emise monede de argint și aur, dedicate celei de a 40-a aniversări a Ljudmillei Živkova (fiica lui Todor Živkov), care ... murise în 1981. Pentru monede vezi: *Ibidem.*, p. 268, nr. 141 și 271, nr. 133.2.

²⁰ *Ibidem.*, p. 572, nr. 33.

²¹ Vezi Ch. L. Krause, C. Mishler, C. R. Bruce II et alii, *op. cit.*, p. 1291, nr. 50 (**50 dinari** de argint) și *Iidem*, *Standard Catalogue of World Gold Coins Platinum and Palladium Included*, ed. a IV-a, Iola, 2000, p. 1080, nr. 51-54, cu valoarea nominală de la **100, 200, 500 și 1000 dinari**, în aur.

²² Asupra cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu, vezi: Anneli Ute Gabanyi, *Cultul lui Ceaușescu*, Iași, 2003 și A. Cioroianu, *Ce Ceaușescu qui hante les Roumains: Le Mythe, les représentations et le culte du Dirigeant dans la Roumanie communiste*, București, 2004.

Având în vedere parametrii metrologici ai monedelor cu un nominal similar – **100 lei** - din 1964 și 1969, credem că proiectatul “leu de argint” românesc era echivalent cu 0,208 g argint 850‰ (0,1768 g argint fin, față de conținutul legal de aur de 0,148112 g). Raportul legal aur argint de 1/1,2 era pur și simplu fantezist, neținând seama de prețul real al celor două metale pe piața internațională.

Astfel, proiectatele monede trebuiau să aibă următoarele greutateți:

1. **30 lei** - 6,24 g (5,304 g argint fin).
2. **50 lei** - 10,40 g (8,84 g argint fin).
3. **100 lei** - 20,80 g (17,68 g argint fin).
4. **300 lei** - 62,40 g (53,04 g argint fin).
5. **500 lei** - 104 g (88,40 g argint fin).

Este evident că prin greutatea lor extrem de mare, monedele de **300** și **500 lei** nu erau potrivite pentru necesitățile circulației reale, chiar dacă cetățenii români ai epocii nu efectuau zilnic plăți atât de importante (500 lei reprezentau aproape salariul lunar minim pe economie, sau circa jumătate din salariul unui muncitor calificat sau a unui profesor). Acest inconvenient, combinat cu posibilele obstacole ideologice, economice și politice au contribuit la abandonarea introducerii monedelor de argint în 1969 și o dată cu ele și a emisiunilor monetare purtând portretul lui Nicolae Ceaușescu. Nu ne rămâne decât să sperăm că noi documente păstrate în arhivele Băncii Naționale a României și ale fostului Comitet Central al PCR vor aduce lumină asupra acestui episod straniu al istoriei noastre monetare contemporane.

AN UNKNOWN PROJECT FROM 1969 TO STRIKE ROMANIAN COINS IN PRECIOUS METALS

- Abstract -

Romania, unlike other communist countries, virtually, struck no coins in precious metals, neither as circulating or non-circulating legal tenders, during 1947-1989. The main reasons for such a situation should be found in the ideological and political aims of the Romanian Communist Party, which always tried to insure the State monopoly of the use and circulation of the precious metals and to limit, as much as possible, the private ownership of the common Romanian citizens of the gold, platinum and silver items, including the coins.

In spite of this general trend of the Romanian monetary policy during 1947-1989, recent studies offer some information about few aborted experiences, trying to establish the coinage in precious metals, since 1964. Recently was published an unknown trial of a **100 lei** coin, struck in silver, dated 1964. The coin weighting 20.80 g and having a diameter of 35 mm was struck in an 850‰ silver alloy. The coins was projected to commemorate the

20th anniversary of the coup d'État of 23rd August 1944, considered as the corner stone of the accession to the supreme power by the Romanian Communist Party.

A second attempt to establish a silver coinage seems to happen in 1969. Recently, the authors had the opportunity to found an unknown plate in watercolours, representing the designs of five denominations, supposed to be struck in 1969, to celebrate the 25th anniversary of the same coup d'État of 23rd August 1944.

1. 30 LEI

Obv. **30/LEI**✧**A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI**✧, in double line circle, in the middle the coat-of-arms of Socialist Republic of Romania.

Rv. **1944 - 1969**✧ **MONUMENTUL EROILOR PATRIEI**✧, in double line circle, in the middle the reproduction of the Monuments of the Fatherland's Heroes, representing an infantryman, an airman and a sailor.

AR 25 mm

2. 50 LEI

Obv. **50/LEI**✧**A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI**✧, in double line circle, in the middle the coat-of-arms of Socialist Republic of Romania.

Rv. The same as on the coin of 30 lei.

AR 30 mm

3. 100 LEI

Obv. **100/LEI**✧**A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI**✧, in double line circle, in the middle the coat-of-arms of Socialist Republic of Romania, to left **1944**, to right **1969**.

Rv. The same as on the coin of 500 lei.

AR 41 mm

4. 300 LEI

Obv. **300/LEI**✧**A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI**✧, in double line circle, in the middle the coat-of-arms of Socialist Republic of Romania, to left **1944**, to right **1969**.

Rv. The same as on the coin of 500 lei.

AR 54 mm

5. 500 LEI

Obv. **500/LEI**✧**A XXV-A ANIVERSARE A ANIVERSĂRII ELIBERĂRII ROMÂNIEI**✧, in double line circle, in the middle the coat-of-arms of Socialist Republic of Romania, to left **1944**, to right **1969**.

Rv. **NICOLAE CEAUȘESCU**✧**PRESEDINTELE CONSILIULUI DE STAT**✧, in the middle the bust of Nicolae Ceaușescu, to left.

AR 63 mm

The projected silver issues of 1969 show a lot of unexplained peculiarities, such as:

1. The missing of the country's name in the obverse legend, Socialist Republic of Romania, which was always present on the contemporary issues.

2. The use of two unusual denominations, such as **30 lei** and **300 lei**, in a strict centesimal monetary system as the Romanian one was. In the Romanian monetary system usually were issued coins or bills representing **5, 10, 20, 50** and **100** monetary units or of its subdivisions.

3. The supposed parallel use of metallic coins and banknotes for the **50** and **100 lei** denominations (though, the proposed **30 lei** coin already has too a near counterpart, in the **25 lei** banknote).

4. By the proposed **300** and **500 lei** coins, was created an unprecedented situation in the modern Romanian monetary practice, where metallic coins were issued for the highest denominations in use, instead of banknotes.

5. The coins of **100, 300** and **500 lei** were intended to bear the portraits of Nicolae Ceaușescu, the President of the State Council.

In spite of lacking any direct evidences (which are so far hidden in the archives), some other metrological data about the proposed silver issues of 1969 could be reconstructed using the information provided by the recently publish trial of 100 lei, of 1964. According to this source, the "silver Romanian leu" was equal to 0.208 g of 850‰ finesse silver (0.1768 g of fine silver), compared to the official legal standard of 0.148112 g of gold.

As consequence their weight and the fine silver contain was as followed:

1. 30 lei - 6.24 g (5.304 g of fine silver).	4. 300 lei - 62.40 g (53.04 g of fine silver).
2. 50 lei - 10.40 g (8.84 g of fine silver).	5. 500 lei - 104 g (88.40 g of fine silver).
3. 100 lei - 20.80 g (17.68 g of fine silver).	

Quite likely, the most striking innovation for the common Romanian citizens rose by the projected monetary issues of 1969 was the presence of the portrait of Nicolae Ceaușescu on the obverse of the coins of **100, 300** and **500 lei**. Excepting Yugoslavia, where since 1968 a lot of gold and silver coins bearing the portrait of Josip Broz Tito, the practice of putting the portraits of the current leaders of the Communist Parties or of the State's Presidents was not usual in the so-called socialist countries in Europe, Asia or Latin America during the entire period of 1917-1989. Very likely, the models of the Romanian coins with Ceaușescu's portrait should be found in the contemporary Yugoslavian issues of 1968.

For so far unknown reasons, but easy to suppose as ideological, political and economic ones, the projected 1969 monetary silver issue was never put in practice.